

QUISLING
la fram et
forslag til
en Europa-
pakt for Hitler
under deres
siste møte i
januar 1945.
- Sludder, sto
det i dagboken
til JOSEPH

Vidkun Quisling var den siste utenlandske politiker som møtte Adolf Hitler. Joseph Goebbels' dagbok bidrar til å kaste nytt lys over de siste samtaleene mellom de to. Quislings forslag om Europa-pakt ble avvist.

G
O
E

En rekke originalfragmenter av Joseph Goebbels' dagbok ble spadd opp i Øst-Berlin i 1960-70. Opptegnelsen fra 25. januar 1945 viser at propagandaministeren drøftet Quislings Europa-pakt med Hitler. Goebbels skrev dagboken før hånd inntil juli 1941. Deretter dikterte han til stenograf, like til 29. april 1945, to dager før selvmordet. Det som nå er funnet i Moskva, er den mikrofotograferte versjonen av hele dagboken, foretatt på Goebbels' egen ordre fra høsten 1944.

DAGBOKEN OM HITLER-MØTET

Vidkun Quisling var den siste utenlandske politiker som fikk møte Adolf Hitler. De hadde tre møter med hverandre i løpet av Quislings ni dager lange besøk i Berlin i januar 1945. Quisling var blant annet kommet for å legge frem sitt utkast til et «Europeisk Folkefellesskap», som skulle omfatte 14 land

Men Hitler var mest opptatt av den anti-tyske sabotasjen i Norge. Quisling ble vitne til at Føderen rettet et dramatisk raseriutbrudd mot Josef Terboven, fordi han ikke hadde greid å skape ro i Norge. Quisling forsøkte å roe det hele ned ved å hevde at 500 000 nordmenn arbeidet for tyskerne.

I det tredje møtet mellom de to sa Hitler at han fant Quislings paktforslag interessant, og at det ville bli undertegnet straks krigen var over!

Odd V. Aspheim forteller i denne artikkelen for Aftenposten om Quislings dramatiske besøk i Berlin, som skulle bli hans siste utenlandsbesøk. Han

bygger særlig på innholdet i nye utdrag fra de meget omtalte dagbøkene til Joseph Goebbels. De britiske avisene The Sunday Times og Daily Mail kjører hver sine tematiske utdrag av dagbøkene, som dukket opp i fullstendig versjon i Moskva i vår. Forholdet til Norge er så perifer for de eng-

ske avisene at det neppe omtales i utdragene.

Aspheim (42) har i en årrekke arbeidet med innsamling av materiale om okkupasjonstiden og Quislings rolle i tyske arkiver. I 1990 utga han i samarbeid med Guri Hjeltnes en billedbok om felttoget i 1940. Tokt ved neste nymåne-

BEREBELLES

- QUSLINGS FORSLAG SLUDDER

ODD V. ASPHEIM
NTB (foto)

Med et 12-punkts forslag til en samling av Europas fastlandsstater forsøkte Vidkun Quisling i januar 1945 å påvirke Hitler-Tysklands okkupasjonspolitikk. Hans «Utkast til Europapakt» var en blanding av prinsipielle tanker når det gjaldt internasjonal organisering, og et taktisk utspill. Det var Quislings hemmelige våpen for å oppnå et stemningsmål i siste minutt til Tysklands gunst: Europeerne ble tilbudt frihet og selvstendighet. Hverken slike idéer ble møttatt i Berlin, lar seg nå dokumentere på grunn av hittil upubliserte Goebbels-dagbøker.

Paktforslaget var trykket på tysk i 50 eksemplarer høsten 1944. Høye innledningen skulle dette «Europaiske Folkefellesskap» omfatte 18 land fra Norge i nord til Hellas i syd, og alle skulle anerkjennes som selvstendige, likeberettigede stater. Det skulle herav stemmelikhet, og Hitler var faktisk ikke tilstede annen rolle enn presidentskapet i den europeiske kongress som skulle navnes. England var nærmest nok ikke oppført som medlem. Det samme gjaldt Finland, som ifølge Quislings kommentarer likevel kunne bli medlem. Også for de baltiske stater og Russlands tre europeiske stater skulle medlemskap stå åpent, mens de asiatiske deler av Russland skulle knyttes til Europa-fellesskapet uten å gå inn i det.

I takt

«Europas fred er bare sikret når Tyskland og England eller Tyskland og Russland marsjerer i takt», kommenterte Quisling, som la til at alternativet England var lite realistisk i den aktuelle situasjon. Derimot åpnet han altså for en løsning av det russiske spørsmål som ledd i Europas nyordning, noe han hadde utredet grundig for Hitler i et omfattende memorandum året før. Prinsipielt holdt imidlertid Quisling fast

satt fast ved en føderasjon som også inkluderte de britiske øyer, det viser andre av hans notater. Faktforslaget fra 1944 har derfor en situasjonspreget form.

Quislings EF

I 89 trekkes grunnprinsippene for fellesskapet opp: Enhver medlemsstat skulle ha full råderett når det gjaldt dens indre politikk. Utenrikspolitikk, forsvarspolitikk og økonomisk politikk skulle derimot koordineres av et eget utvalg. Dessuten åpnet paktens for mindre regionale sammenslutninger, f.eks. mellom de skandinaviske og de germaniske land.

Da Quisling signerte sine kommentarer den 2. november 1944, håpet han å få treffe Hitler igjen med det første. Bestrebelsene — særlig fra hans uoffisielle utenrikminister Finn Støren — for å få til et nytt toppmøte, løp for fullt. Samtidig nådde misnøyen innen Nasjonal Samling over mangtende tyske innvendinger nye høyder, og Quisling selv hadde truet med å trekke seg tilbake. Audiensen ble imidlertid stadig forsinket. Ikke før i januar 1945 kom Quisling av sted, og da på korrasse varner.

Reichsstatsekssar Josef Terboven var alt i Berlin for å drøfte saken sammen med Hitler. Hitler hadde da bedt om Quislings nærvær, og dermed ble ministerpresidenten satt på flyet om morgenen den 20. januar, bare ledet av Støren.

Godt forberedt

Men reiseklar hadde han vært lenge. I Quislings mappe lå bl.a. minitrenes krav om freds slutning med Tyskland og tysk anerkjennelse av Norges selvstendighet. Og fremfor alt Europa-pakten, det politiske våpen Quisling nå ville utruste Hitler med.

I alt fikk Quisling møte Hitler tre ganger under dette oppholdet, som strakk seg over ni dager. Ja, Quisling var faktisk den siste utenlandske politiker som besøkte Hitler, «som så ut som en mann som hadde for meget å gjøre», slik Støren sa det

etter hjemkomsten. Quislings anliggender ble imidlertid skjøvet i bakgrunnen til å begynne med. Under møtene med Hitler 21. og 22. januar var det sabotasjen i Norge og dens bekjempelse som sto i fokus. Bl.a. ble unntakstilstanden på Hønefoss i september året før berørt, og Quisling ble vitne til dramatiske scener da Hitler øste sitt raseri ut over Terboven på grunn av tilstanden.

Terboven var innstilt på svært strenge represalier i de dager, noe Quisling og Støren under et annet møte talte imot, og som Hitler også kom til å avslå. Quisling prøvde å dempe inntrykket av sabotasje ved å hevde at rundt 500 000 nordmenn arbeidet for tyskerne. Samtidig sto han nok og trippet etter å fremlegge for Hitler det han selv hadde på hjertet. Hitler tok også imot Quislings dokumenter, men forlangte betenkningstid.

Ventetid

I tiden frem mot det avgjørende møtet søkte Quisling og hans krets kontakter for å sikre seg støtte. Det gjaldt bl.a. hans gamle venn, minister for øst-områdene, Alfred Rosenberg. Også rikssamvirket Heinrich Lammere, Gottlob Berger fra SS-hovedkvarteret og innenriksminister Joachim von Ribbentrop ble avlagt visitter. Dessuten hadde Quisling fått møte propagandaminister Joseph Goebbels alt på ankomstdagen, den 20.

Dagen etter dikterte Goebbels til sin stenograf at Quisling hadde beklaget seg over sin regjerings uselvstendige stilling; den var nærmest bare et utøvende organ for reichskommissar. Deretter hadde han overrakt propagandaminister sin Europa-pakt.

Goebbels — som i 1943 hadde følt seg på linje med Quisling i kritikken av den tyske østpolitikken — fikk også nå et positivt førsteinntrykk: «Utkastet inneholdt svært mange bemerkende trekk («sehr vile bestechende Züge»). Men å gi de europeiske folk slike innremmelser på dette stadiet av krigen, blitt oppfattet som et

svakhetstegn, mente Goebbels, som avrundet kommentaren med et angrep på utenriksdepartementet og von Ribbentrop for en feilaktig Europa-politikk.

Svekket Hitler

Om aftenen den 24. januar snakket så Goebbels med Hitler om situasjonen. Han hadde ikke sett sin Führer på ca. to uker, og bemerket at Hitler virket mer trett enn tidligere. Det var nok det harde arbeidspresset som reduserte hans helse. De drøftet situasjonen i øst-områdene, der bolsjevikenes redningsgjeringer nå antok slike former at det ikke lenger egnet seg for innenlandsk propaganda. Det ville bare utløse panikk. Derfor ble slike meldinger forberholdt utlandet.

Så fortalte Hitler om Quislings besøk og ønske om fredsforhandlinger mellom Norge og Tyskland. «Men», beretter Goebbels, «der Führer er i øyeblikket ikke innstilt på å felle noen viktigende politisk avgjørelse på dette området.»

Deretter behandlet Hitler og Goebbels Europapaktforslaget. «Det er ikke brukbart i praksis», oppsummerte Goebbels i dagens utkast: «Quisling foreslår f.eks. at kongressen skal ha sitt sete i Wien, og videre at hver eneste stat i Europakongressen skal ha lik stemmerett, altså Danmark og Norge like meget som Tyskland og Frankrike! Med slikt sludder kommer man naturligvis ikke særlig langt.»

Her har pipen fått en annen lyd. Der Führer hadde sagt sin hjertens mening, og Goebbels gjorde, som så ofte før, hans ord til sine.

Men da Hitler 28. januar siste gang tok imot Quisling «for å hypnotisere ham», fant han ifølge Støren pene ord. Han hadde lest paktforslaget med interesse, og dette skulle de underterge straks krigen var slutt! Et løfte av slik verdi, samt en offisiell gjentagelse av Hitlers erklæring fra september 1943 om at Norge etter seieren skulle få suverenitet tilbake, var alt Quis-

ling fikk ut av Berlin-oppholdet. Ifølge en rapport fra Berger hadde han ikke våget å bringe spørsmålet om en selvstendig regjering på bane i det hele tatt, etter at ønsket om freds slutning hadde strandet.

Under returen 29. januar mellomlandet Quisling i København, og traff ganske kort Det tyske rikets befullmektigede i Danmark. Dr. Werner Best sto Quisling på en lang bedre fot med enn den Terboven han måtte slite med i Norge. Overfor Best lettet nordmannen på trykket, og beklaget seg i sterke ord over at Hitler hadde avvist øyeblikkelige endringer i det som bleiast det norsk-tyske forholdet. Den fremtidsmusikk Hitler stadig spilte på, gjorde ikke lenger inntrykk på Quisling.

Hjemme igjen anla han imidlertid — i motsetning til den fritalende Støren — en modererende og optimistisk tone overfor skuffede partifeller.

Under prosessen i 1945 etterlyste Quisling forjeves Europapakten, som han mente ville stille hans virksomhet i et bedre lys. Aktor kjente den imidlertid ikke. Men faktisk la et eksempel av paktstykke: blant det utkastet på tysk og tyskisk hadde beslaglagt. Maria Quisling fikk det tilbakebevert i 1962; paktens har siden sirkulert i kassen av Quislings tilhengere.

Først i det aller siste har historikerne beskjefteget seg med dokumentet, som er et viktig bidrag til NS-førers politiske biograf. Heit påfallende er det at Quisling, som fra 1930-tallet hadde gått inn for en autoritar nyordning av det norske samfunn, så klart bekjente seg til flertallsprinsippet når det gjaldt Europas organisering.

Her — og fremfor alt ved sin vilje til anerkjennelse av de slaviske folk — stotte Quisling en mot selve grunnfeilet i Hitlers anskuelse. Det er et interessant aspekt ved «gåten Quisling», at en mann med slike tanker av alle søkte ut nettopp Adolf Hitler som en høvelig forbundsfelle.